

LIMITY VÝZKUMU

VALIDITA

- absolutní validitu (obsahová platnost nebo pravdivost) zkoumané oblasti nelze dosáhnout
- validita se hodnotí na základě propojenosti mezi cílem výzkumu a jeho výsledky
- validní výzkum je takový, když výzkumník skutečně zkoumá to, co zkoumat chtěl

ZPŮSOBY OVĚŘENÍ VALIDITY

- srovnání s vnějším prostředím
- **prediktivní validita** – srovnává výsledky testovaného měření (předpokládaných výsledků) se skutečnými výsledky
- **validita založená na členství ve známé skupině** – testujeme nástroj, který má být použit ve výzkumu, na skupině vykazující vlastnost, kterou chceme měřit
- **souběžná validita** – měření téže vlastnosti je prováděno dvěma (nebo více) postupy
- **konstruovaná validita** – posuzuje hypotézy – vlastnost (která je cílem výzkumu) a způsob jejího měření lze logicky propojit

ZPŮSOBY OVĚŘENÍ VALIDITY

- testování obsahu měřeného (zkoumaného) jevu
- **validita založená na mínění skupiny soudců** – shoda výroků mezi odborníky
- **validita určovaná výčtem obsahu** – posuzuje úroveň prozkoumání dané problematiky
- **zjevná validita** – výzkumník intuitivně spoléhá spojitost mezi měřením a zkoumaným jevem

PŘIROZENÝ SYSTÉM

- výzkumník vybírá pro účely svého výzkumu určitou část reality, kterou chce zkoumat
- Přirozený systém je definován jako soubor proměnných, které jsou navzájem spojeny mnoha vztahy. Naproti tomu počet vztahů spojujících jeden přirozený systém s jiným přirozeným systémem je veličina nižšího řádu.“ (DISMAN, 2002, s. 17)

PŘIROZENÝ SYSTÉM

Druhy přirozeného systému:

- **informačně uzavřený** – veškeré vlivy, které na tento systém působí, jsou výzkumníkovi známé
 - „... pokud si umíme představit situaci, ve které “něco“ může ovlivnit to, co studujeme, také ono “něco“ patří do přirozeného systému.“ (DISMAN, 2002, s. 20)
- **informačně otevřený** - výzkumník nezná vlivy, které v daném prostředí existují
 - popis reality v informačně otevřeném systému není možné

ZKRESLENÍ

- Zahrne-li se do výzkumu pouze část systému, tedy **neúplný přirozený systém**, je vysoce pravděpodobné, že dojde ke **zkreslení**, protože kromě působení jiného přirozeného systému je nutné brát v úvahu i vlivy zbylé části daného informačního systému.

ZKRESLENÍ

Typy zkreslení:

- **dvojitá příčina**

- Výzkumník popisuje realitu tak, že proměnná Y je ovlivňována pouze proměnnou X. Ve skutečnosti je ale ovlivňována jak proměnnou X, tak i Z.

- **chybějící střední člen**

- Výzkumník popisuje realitu tak, že proměnná X ovlivňuje proměnnou Y. Ve skutečnosti ale proměnná Z, která není zahrnuta do výzkumu, nejdříve ovlivňuje X a následně Y.

- **nepravá korelace**

- Výzkumník popisuje realitu tak, že proměnná X ovlivňuje proměnnou Y. Ve skutečnosti ale proměnná Z, která není zahrnuta do výzkumu, ovlivňuje proměnnou X i Y.

- **vývojová sekvence**

- Výzkumník popisuje realitu tak, že proměnná X ovlivňuje proměnnou Y. Ve skutečnosti ale proměnná Z, která není zahrnuta do výzkumu, nejdříve ovlivňuje X, které následně působí na Y.

KAUZALITA

V souvislosti s možným zkreslením výzkumu je nutné se zamyslet nad pomyslným místem nebo časovým úsekem přerušení **kauzálního řetězce** (každá příčina má svou příčinu, která má opět svoji příčinu...).

Právě nesprávné přerušení tohoto řetězce vede k výše uvedenému zkreslení.

- **Kauzální charakter** vztahu mezi dvěma proměnnými lze potvrdit, jestliže existují souběžné změny v obou proměnných, které se objeví v logickém časovém sledu a je-li vyloučena existence další proměnné.

REDUKCE INFORMACÍ

- přirozený systém obsahuje nespočet proměnných, nelze reálně pracovat s dokonale popsaným přirozeným systémem, ale s **redukovaným popisem reality**

Formy redukce informací:

- **redukce počtu pozorovaných proměnných** – viz zkreslení

REDUKCE INFORMACÍ

Formy redukce informací (pokr.):

- **redukce počtu analyzovaných vztahů mezi proměnnými** – způsobuje téměř stejné zkreslení jako redukce počtu pozorovaných proměnných, rozdíl je v rozsahu, kde redukce počtu analyzovaných vztahů je příčinou rozsáhlejšího zkreslení; zjednodušeně lze říci, že redukujeme systém, který byl již redukován v počtu proměnných
- **redukce populace na vzorek** – viz 5 Výzkumný vzorek
- **redukce časového kontinua na popis určených časových bodů** – tento případ redukce je relevantní především na sociologicky zaměřené výzkumy, protože veškeré sociální jevy se mění s průběhem času; problém nastává v případě, že cílem výzkumníka je **kauzální vysvětlení**, tedy vysvětlení příčinné souvislosti mezi proměnnými

DALŠÍ TYPY ZKRESLENÍ

- **historie** – vnější činitel ovlivňuje proměnné a následky jsou pak nesprávně považovány za součást výstupu daného výzkumu
- **zrání** – změny jsou vyvolávané tokem času (např. u dlouhodobých studií subjekty získávají v určité oblasti zkušenosti a tím ovlivňují výsledky výzkumu)
- **prostředí** – jedná se prostředí, kde se nachází zkoumaná skupina nebo daný subjekt, které může vyvolávat negativní pocity a ovlivňovat tak výkon jednotlivých účastníků výzkumu (např. místnost je příliš chladná, není dobře větraná, zakouřená nebo naopak zde není možné kouřit apod.)

DALŠÍ TYPY ZKRESLENÍ

- **instrumentace** – zkreslení dané změnou v užitých instrumentech při měření (mezi předběžným a následným měřením)
- **regrese k průměru** – k tomuto zkreslení dochází při chybném předběžném měření; prevencí tohoto zkreslení je vhodná metoda tvorby vzorku
- **experimentální úmrtnost** – k tomuto zkreslení dochází při testování dvou skupin, když z jedné skupiny se ztrácí („odpadává“) evidentně více subjektů
- **testování** – „Nastává tehdy, když předběžné měření samo ovlivní závisle proměnnou a my se mylně domníváme, že tyto změny byly vyvolány experimentálním stimulem.“
(DISMAN, 2002, s. 46)
- **redukce informací** – toto zkreslení je v určité míře součástí veškerých výzkumných operací a metod; v kvantitativním výzkumu je relevantní především pro tvorbu hypotéz

ZKRESLENÍ NA ZÁKLADĚ VÝZKUMNÝCH STIMULŮ

- sami výzkumníci ovlivňují (vědomě či nevědomě, pozitivně či negativně) účastníky výzkumu.

Druhy zkreslení:

- **efekt morčete** – účastníci výzkumu jsou si vědomi, že se účastní výzkumu, a proto jejich jednání nemusí být přirozené
- **výběr role** - účastníci výzkumu své odpovědi/chování modifikují ve snaze např. se lépe prezentovat
- **měření jako zdroj změny** – vlivem rozhovoru nebo vyplňování dotazníku apod. účastníci výzkumu transformují své postoje k dané problematice; do této kategorie spadá i tzv. efekt záhlaví, kdy si respondent vytváří zkreslený obraz výzkumníka nebo instituce, která výzkum provádí
- **stereotyp ve volbě odpovědí** – objevuje se v dotaznících v otázkách s nabídnutými možnostmi odpovědí (např. rozhodně souhlasím, souhlasím, nevím, spíše nesouhlasím, rozhodně nesouhlasím), kdy respondenti mají tendenci spíše souhlasit s danými tvrzeními

ZKRESLENÍ NA ZÁKLADĚ VÝZKUMNÝCH STIMULŮ

V kvantitativním výzkumu může ke zkreslení dojít také při chybné konstrukci dotazníku

- neúplný výběr kategorií
- otázka má více významů
- respondent otázce nerozumí
- používání odborných výrazů
- nevhodné, choulostivé, nepříjemné otázky – respondent nechce odpovědět
- příliš dlouhý dotazník/rozhovor

ZKRESLENÍ NA ZÁKLADĚ VÝZKUMNÝCH STIMULŮ

Oblast kvalitativního výzkumu je specifická především v oblasti možnosti ovlivnění celého výzkumu osobností samotného výzkumníka.

Ke zkreslení informací a tím i celého výzkumu může dojít v každé jeho fázi.

Výzkumník by měl proto věnovat pozornost především přípravě daného výzkumu, aby mohl případné zkreslení předvídat, počítat s ním a především mu předcházet.

